

Indicadors del cultiu de la tomaca al nostre territori

Indicators of the cultivation of the Tomaca to our territory

Ferran Gregori i Ferrer

La unió llauradora i ramadera (launió@launió.org), Enginyer Tècnic responsable dels sectors agrícoles de La Unió (fgregori@launió.org)

How to cite: Gregori, F. 2024. Indicadors del cultiu de la tomaca al nostre territori. En libro de actas: *II Congrés de la Tomata Valenciana. L'Autèntica*. València, 30 de maig de 2024.
<https://doi.org/10.4995/TOMAVAl2024.2024.18680>

Resum

Anàlisi de les distintes variables que han afectat i/o estan afectant al cultiu de la tomaca en l'estat espanyol, però incidint amb major profunditat en el que està passant en el País Valencià.

Amb aquesta exhaustiva anàlisi es fa un diagnòstic de la realitat de la producció de tomaca en fresc al país valencià i finalment es presenten unes propostes, des de diferents aspectes, dirigides a fer viable econòmicament el cultiu de la tomaca.

Paraules Clau: *Tomaca, Superfície, Producció, Rendiment, Comerç, Viabilitat, Propostes.*

Abstract

Analysis of the different variables that have affected and/or are affecting the cultivation of tomatoes in the Spanish state, but affecting more deeply what is happening in the Valencian Country.

With this comprehensive analysis, a diagnosis is made of the reality of fresh tomato production in the Valencian country and finally some proposals are presented, from different aspects, aimed at making tomato cultivation economically viable.

Keywords: *Valencian Tomato, climate change, irrigation reduction, nitrogen fertilization, production, quality, soluble solids, acidity.*

1. Introducció

Amb aquest informe es pretén fer una radiografia de la situació actual de la producció de tomaques al País Valencià. Es fa referència estadística de diferents variables que ens podrà donar una visió del que està passant, però sobre tot, del que ha passat en els últims anys per què cada vegada tinga menys importància en la renda dels llauradors valencians, quins factors han influït decisivament en la pèrdua de competitivitat i en conseqüència en l'abandonament del cultiu passant a ser en algunes comarques merament testimonial o per ús particular.

Les variables seleccionades, s'analitzen a tres nivells; europeu, espanyol i valencià, son: superfície cultivada, producció, rendiments, preus percebuts pels productors, consum i comerç.

Finalment, tenint en compte les variables, es presenten una sèrie de propostes que, des del punt de vista de LA UNIÓ, poden tornar a fer viable el cultiu de la tomaca al país valencià i en conseqüència revertir la tendència d'abandonament del cultiu que s'està produint en els darrers anys.

2. Superfícies cultivades de tomaca

2.1. Distribució del cultiu de la tomaca a la UE

En els últims 10 anys la superfície total de tomaca en la UE ha segut de quasi 92.000 ha de les que el 27% (24.573 ha) estan a Romania; el 21% (19.273 ha) a Itàlia. Espanya amb 18.036 ha de mitjana ocupa el tercer lloc amb el 20% de la superfície total europea (Figura 1).

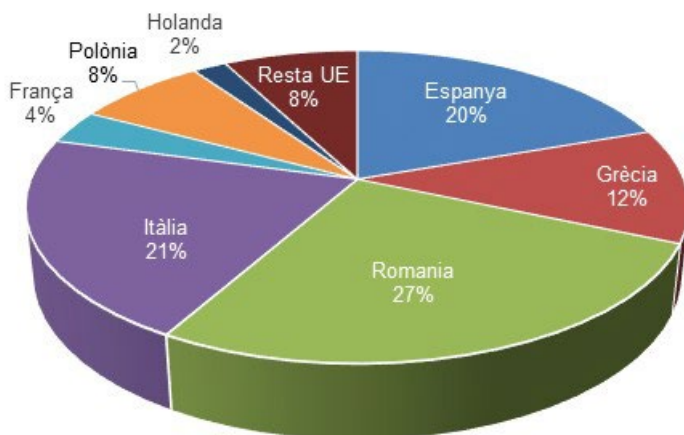

Fig. 1 Distribució del cultiu de la tomaca a la UE en 2021. Font: La Unió a partir dades EU fruit and vegetables market observatory tomato subgroup

2.2. Distribució del cultiu de la tomaca l'estat espanyol

Quasi el 80% de la superfície de tomaca de l'estat espanyol es situa en les CCAA d'Extremadura (23.421 ha) i Andalusia (21.356 ha) (Figura 2). El País Valencià amb 1.101 ha ocupa el sisè lloc amb el 2% de la superfície total de tomaques.

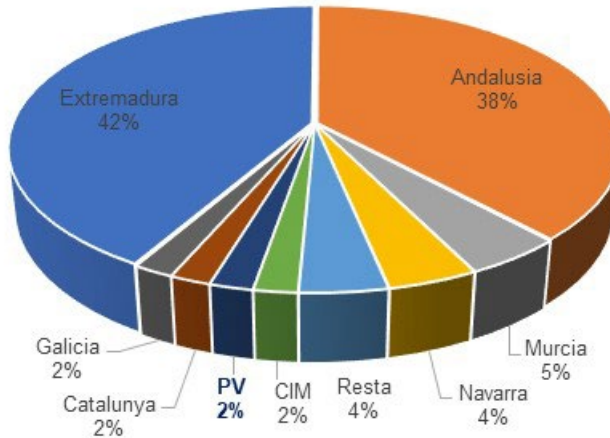

Fig. 2 Distribució del cultiu de la tomaca a l'estat espanyol en 2021. Font: La Unió a partir dades de l'anuari estadístic 2022 del MAPA

2.3. Distribució i evolució de la tomaca al País Valencià

Històricament la superfície plantada de tomaques al nostre territori ha suposat un 7% del total de sòl destinat a hortalisses. Aquest percentatge no ha sigut sempre igual, en l'últim quart del segle XX la tomaca representava un 8%, mentre que en el primer quart del segle XX, aquest percentatge ha disminuït fins el 5%.

Tabla 1. Distribució de la tomaca al PV en relació a les hortalisses.
Font: La Unió a partir dades ISAV

Període	% de sòl cultivat de tomaca respecte total hortalisses
1982-2000	8%
2001-2022	5%

La reducció de la superfície d'hortalisses ha sigut gradual al llarg dels anys. Des de principis de segle, la superfície destinada al cultiu d'hortalisses s'ha reduït en quasi 7.500 has, el que representa un descens del 24% a un ritme anual de l'1%, mentre que el del sòl dedicat a tomaques s'ha reduït en 1.037 has, que representa un descens del 56% a un ritme anual del 3%.

Es a dir, la crisi del cultiu de la tomaca al País Valencià ha sigut tres vegades superior al descens de les hortalisses.

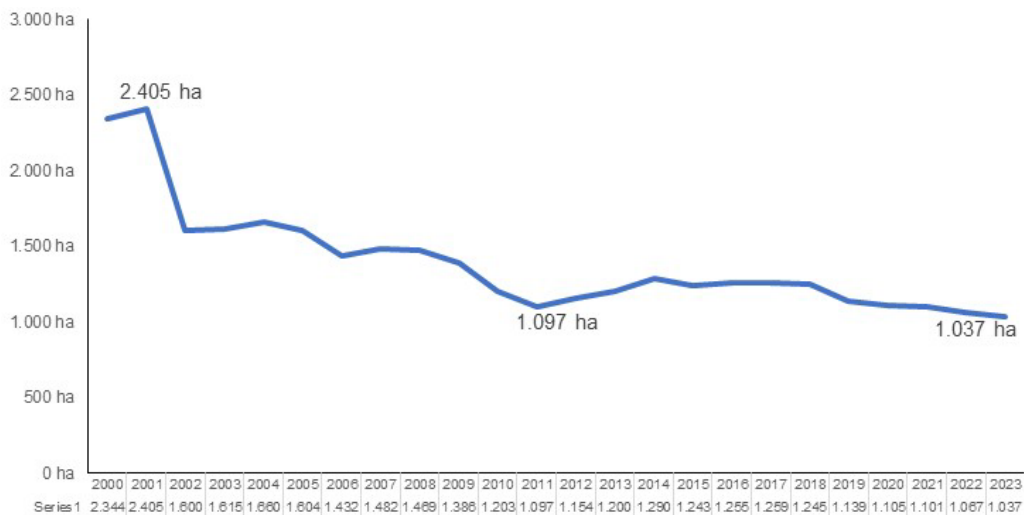

Fig. 3 Evolució de la superfície de tomaca al País Valencià. Font: La Unió a partir dades ISAV

Durant la primera part del segle XXI la reducció mitjana anual va ser del 3,5%, mentre que a partir de l'any 2011, la superfície de tomaca s'estabilitza i inclús s'incrementa.

2.4. Distribució provincial i comarcal

En 2022 al País Valencia hi havia un total de 1.067 ha plantades de tomaca, de les que el 46% (493 ha) es localitzaven a la província de Castelló, fonamentalment Plana alta, Baix maestrat i Plana Alta, el 36% a la província d'Alacant, fonamentalment a l'Alacantí i Baix Segura, i el 18% a la província de València, fonamentalment a les comarques del Camp de Túria i l'Horta.

Tabla 2. Distribució comarcal del cultiu de la tomaca en 2022. Font: La Unió a partir dades ISAV.

Comarca	Superfície	%
L'Alacantí	193 Ha	18%
La Plana Alta	143 Ha	13%
El Baix Maestrat	126 Ha	12%
La Plana Baixa	114 Ha	11%
El Camp De Túria	58 Ha	5%
Baix Segura	53 Ha	5%
Alto Palancia	45 Ha	4%
L'horta	43 Ha	4%
El Camp De Morvedre	30 Ha	3%
Vinalopó Mitjà	28 Ha	3%
Baix Vinalopó	27 Ha	3%
La Ribera Baixa	23 Ha	2%
El Comtat	22 Ha	2%
L'Alt Maestrat	22 Ha	2%
La Marina Alta	21 Ha	2%
L'Alcoià	18 Ha	2%
Alto Millares	18 Ha	2%
L'Alcalatén	15 Ha	1,41%
La Marina Baixa	13 Ha	1,22%
La Ribera Alta	13 Ha	1,22%
Alt Vinalopó	11 Ha	1,03%
Els Ports	10 Ha	0,94%
La Vall D'Albaida	8 Ha	0,75%

Al País Valencià, en els últims anys, la superfície de tomaques en hivernacle representa un 36%, quasi la mitat de la mitjana de l'estat espanyol on suposa un 60% i molt lluny de Murcia, Canàries o Andalusia on suposa el 97%, 89% i 74% respectivament

3. Producció

3.1. Producció de tomaca a la UE

L'estat espanyol, a pesar d'ocupar el tercer lloc en quant a superfícies, és el primer productor europeu de tomaques per consum en fresc, amb quasi el 30% del total produït a la UE (Figura 4).

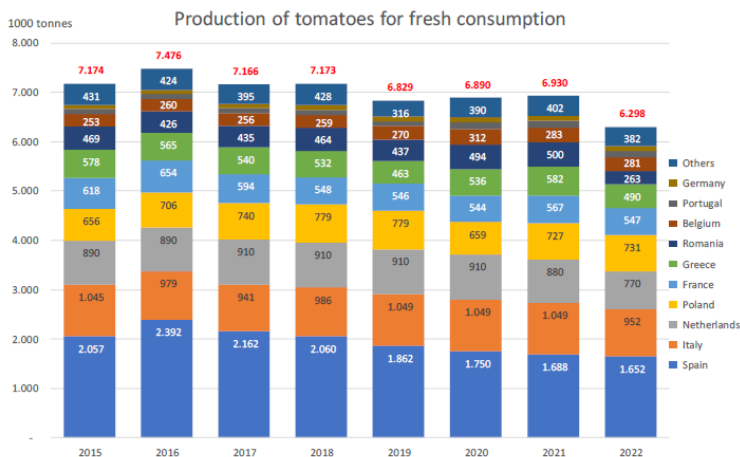

Fig. 4 Producció de tomaques per consum en fresc en la UE. Font: Eurostat

3.2. Producció de tomaca a l'estat espanyol

La producció de tomaques en fresc representa aproximadament el 43% de la producció total de l'estat espanyol, la resta està destinada a la indústria. En la producció, a més de la superfície, influeixen altres variables com les inclemències meteorològiques i les plagues o les malalties. En els últims 10 anys la producció total de tomaques a l'estat espanyol s'ha situat al voltant dels 4,5 milions de tones. 2016 i 2017 amb 5,23 i 5,16 milions de tones van ser els anys amb major producció, en sentit contrari, 2011, amb 3,8 milions de tones va ser l'any amb menys producció.

3.3. Producció de tomaques al PV

En l'últim quart del segle passat, la producció al nostre territori era d'unes 225000 t. En la primera part del segle XXI, la producció mitjana es situava al voltant de les 121000 t i en els últims 10 anys, la producció s'ha reduït fins les 72000 t.

Tabla 3. Evolució de la producció de tomaques al PV. Font: La Unió a partir dades ISAV

Període	Evolució producció de tomaca
2082-00	227.658 t
2000-10	120.915 t
2012-21	72.443 t
2022	63.029 t
2023	57.540 t

4. Rendiments

El rendiment mitjà de l'estat espanyol dels últims 10 anys es situa en 83.211 kg/ha, mentre que al País Valencià el rendiment mitjà es situa al voltant dels 60.000 kg per ha, es a dir, un 27% menys que la mitjana espanyola (Taula 4).

Tabla 4. Rendiments mitjans de les principals CCAA productores de tomaques. Font: Font: La Unió a partir dades de l'anuari estadístic 2022 del MAPA

2021	Rendiment Mitjà (Kg/ha)
Extremadura	95.070 kg/ha
Andalusia	80.168 kg/ha
Murcia	87.600 kg/ha
Navarra	78.679 kg/ha
CIM	84.335 kg/ha
PV	62.809 kg/ha
Catalunya	38.662 kg/ha
Galicia	75.852 kg/ha
Canàries	88.726 kg/ha

5. Preus percebuts pels agricultors

Els preus percebuts pels productors espanyols a penes han variat un 2% de mitjana en els últims 20 anys (Figura 5), mentre que l'IPC del mateix període de temps ha augmentat un 44%. A partir de l'any 2020 els preus s'incrementen de forma exponencial, ja que en el decenni anterior els preus havien baixat un 35%. Es a dir el poder adquisitiu dels productors de tomaca ha caigut en quasi un 40%.

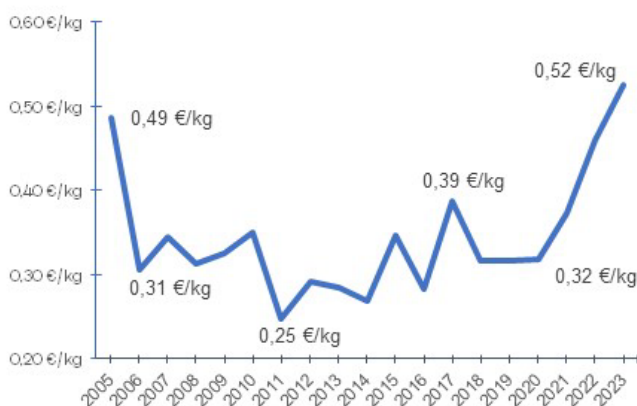

Fig. 5 Evolució del preu percebut pels productors de tomaca espanyols. Font: La Unió a partir dades de l'índex de preus agraris del MAPA

Al País Valencià, el comportament ha segut semblant encara que en valors menors.

El preu que ha rebut un productor de tomaca valenciana per a consum en fresc a penes a variat un 2% en els últims 15 anys (Figura 6), però l'IPC ha augmentat un 28%, per tant el productor valencià ha perdut un 26% del poder adquisitiu

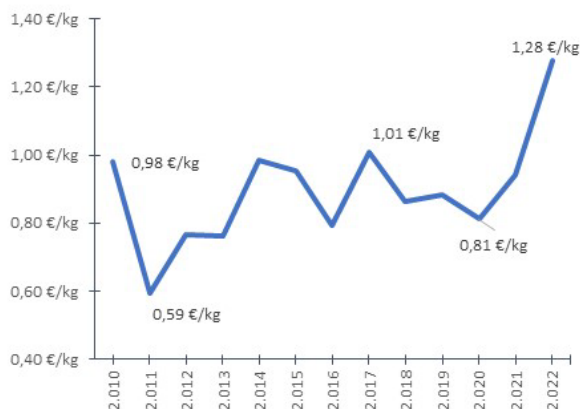

Fig. 6 Evolució del preu percebut pels productors de tomaca valenciana.

Font: La Unió a partir dades ISAV

6. Consum de tomaques en fresc

En els últims anys el consum per càpita de tomaques en fres s'ha reduït en un 20% a una mitjana anual del 7% (Figura 7). Al País Valencià el descens del consum ha sigut del 28%

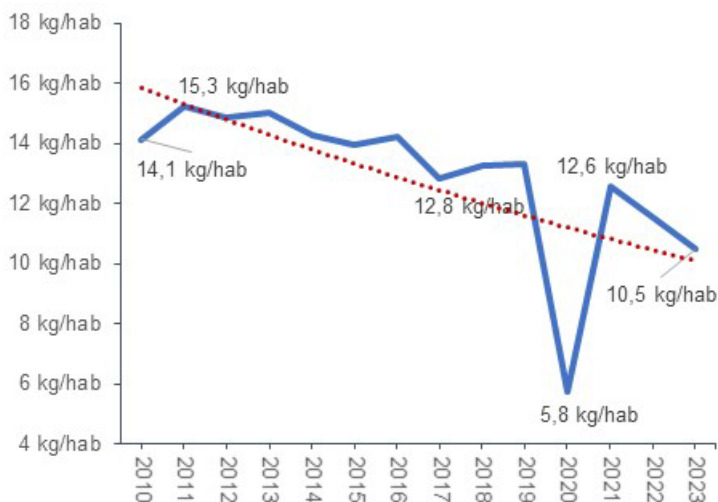

Fig. 7 Evolució del consum de la tomaca per càpita.

Font: La Unió a partir dades MAPA de consum alimentari en llars espanyoles

A la UE el consum també s’ha reduït en els últims anys un 4%, passant d’un consum mitjà de tomaques en fresc en el període 2011-2017 de 6.96 milions de tones a un consum mitjà en el període 2016-2021 de 6,70 milions de tones.

7. Comerç

7.1. Unió Europea

7.1.1. Importacions

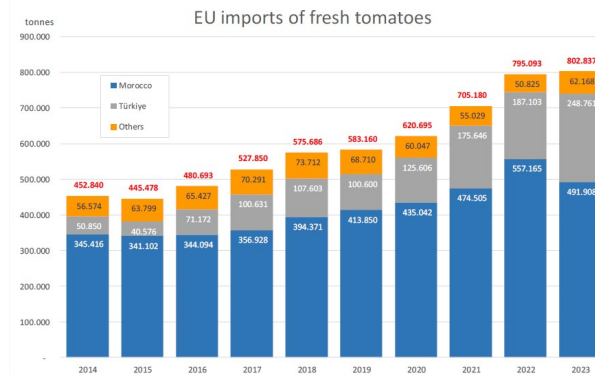

Fig. 8 Evolució de les importacions de tomaca per la UE. Font: DG AGRI Dashboard

Les importacions de tomaques per consum en fresc han anat augmentat en els últims anys un 77%, a un ritme anual del 7% (Figura 8). Marroc amb el 70% és el principal exportador de tomaques a la UE.

7.1.2. Exportacions

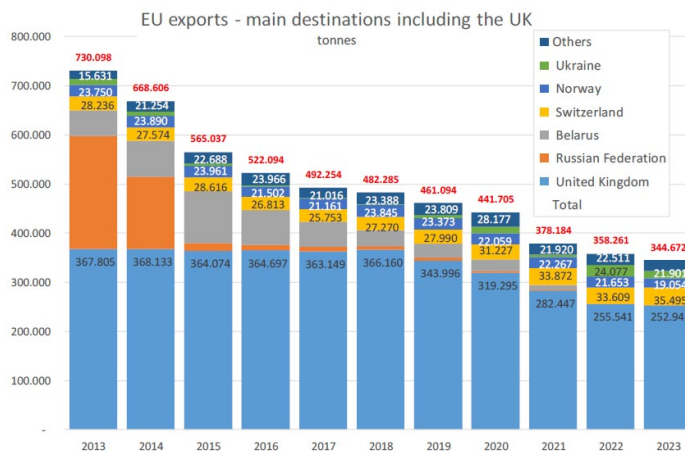

Fig. 9 Evolució de les exportacions europees de tomaca. Font: DG AGRI Dashboard

En les exportacions, al contrari de les importacions, han disminuït en els últims anys un 48% a un ritme anual del 7% (Figura 9).

7.1.3. Balanç Comercial

El balanç comercial europeu s'ha incrementat en els últims anys en un 549% a un ritme anual del 24% (Figura 10).

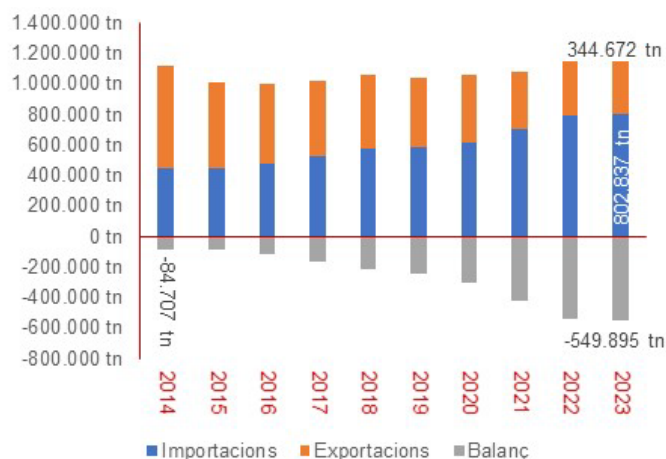

Fig. 10 Balanç Comercial europeu. Font: La Unió a partir de dades DG AGRI Dashboard

7.2. Espanya

Les importacions espanyoles de tomaques procedents del Marroc s'han incrementat des de finals del Segle XX en un 2800% a un ritme anual del 30% (Taula 5).

Tabla 5. Importacions per part d'Espanya de tomaques procedents del Marroc.
Font: Font: La Unió a partir dades Datacomex

Període	Importacions
1995-2000	2.615 t
2001-2010	17.045 t
2011 - 2020	40.300 t
2021 - 2023	76.031 t
2021-23 vs 2011-2020	89%
2021-23 vs 2001-2010	346%
2021-23 vs 1995-2000	2808%

8. El cultiu de tomaques ecològiques

A nivell de l'estat espanyol, el cultiu ecològic de tomaques representa tan sols el 4.15% i això que el ritme de creixement anual és del 11%.

La producció de tomaques ecològiques valencianes representa el 2% del total de tomaques produïdes al nostre territori i significa el 1,4% del total espanyol.

No obstant el ritme de creixement de la tomaca ecològica és del 22%, més del doble del ritme de creixement espanyol (Figura 11).

Fig. 11 Evolució de la tomaca ecològica al PV. Font: La Unió a partir de dades ISAV

9. El cultiu de tomaques a l'horta de valència

La superfície cultivada de tomaques a l'horta de valencià, tan sols, representa el 4% del total cultivat al PV, però el 31% del cultivat a la província de València.

Per comarques l'horta nord representa el 43%, València el 40%, l'horta oest el 11% i l'horta sud el 5%.

En els últims 20 anys, a pesar de alguna variació puntual, la superfície cultivada de tomaca a l'horta de València ha anat creixent una mitjana del 5%. Aquesta variació ha seguit distinta segons comarca. En l'horta nord el creixement mitjà anual ha sigut del 3%. A l'horta oest s'ha mantingut estable. El terme municipal (TM) de València ha crescut una mitjana del 4%, mentre que a l'Horta Sud s'ha anat perdent una mitjana del 21% anual (Figura 12).

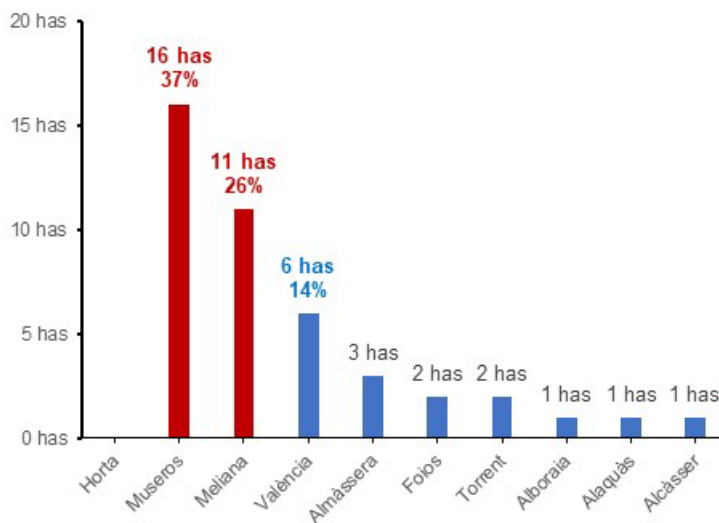

Fig. 12 Distribució del sòl destinat al cultiu de la tomaca per TTMM de l'horta.
Font: La Unió a partir de dades ISAV

10. Resum

- La tomaca cultivada al País Valencià representa el 2% del total de sòl de l'estat Espanyol
- Al nostre territori, el cultiu tomaques en hivernacle representa tan sols el 36%, molt lluny de altres CCAA com Murcia, on el cultiu en hivernacle representa el 97%
- La superfície destinada al cultiu de la tomaca s'ha reduït, en el que portem de segle, en més del 50% a un ritme anual del 3%
- En els últims 10 anys la producció de tomaques al País Valencià s'ha reduït en un 68% respecte de l'últim quart del segle XX i un 40% respecte dels primers anys del segle XXI
- El rendiment de la tomaca produïda al País Valencia està, de mitjana, al voltant dels 60.000 kg/Ha, el que suposa un 27% menys que el rendiment mitjà espanyol
- En els últims anys el preu rebut pels productors valencians s'ha incrementat un 2%, mentre que els costos han augmentat, en el mateix període de temps, un 28%. En conseqüència, el poder adquisitiu del productors de tomaques valencianes ha caigut un 26%.
- En els últims anys el consum per càpita de tomaques en fresc en les llars espanyols s'ha reduït un 20% a una mitjana anual del 7%.
- Aquesta tendència també s'observa a la UE, encara que el descens anual és menor
- Les importacions de tomaques per part de la EU han anat creixent en els últims anys a un ritme anual del 7%, mentre que les exportacions han anat descendent anualment al mateix ritme que han anat creixent les importacions.

- En conseqüència, el balanç comercial europeu negatiu ha anat creixent a un ritme anual del 24%
- El ritme de creixement anual de la tomaca a l'estat espanyol és del 11%, mentre que al País Valencià, aquest ritme és del 22%.
- Aquest major ritme es degut a que la superfície ecològica valenciana, tan sols representa el 1,4% del total espanyol

11. Conclusions

La pèrdua constant del poder adquisitiu dels productors de tomaques, tant a nivell de l'estat espanyol com del País Valencià ha tingut com a conseqüència directa l'abandonament del cultiu.

En la pèrdua de la viabilitat econòmica del cultiu han influït dos factors, per una part tenim que els costos de producció s'han incrementat de manera exponencial, mentre que el preus que reben els productors han anat disminuint paulatinament.

Des del meu punt de vista hi ha diversos factors que ens han fet arribar a aquesta situació: el descens del consum, l'increment desmesurat i sense cap tipus de control de les importacions, fonamentalment les procedents del Marroc, el descens preocupant de les exportacions, on països com Marroc o Turquia han ocupat els nostre mercats tradicionals, especialment el del Regne Unit. I en el cas del productor valencià, cal afegir el menor rendiment de les nostres explotacions, que ens està fent menys competitius front a altres zones productores.

Com a positiu, cal destacar l'augment constant del cultiu ecològic

12. Propostes

El cultiu de la tomaca ha entrat en una dinàmica preocupant, hi ha que canviar la deriva i veure si podem fer alguna cosa que revertisca el procés en el que estem instal·lats des de quasi principis de segle.

Per provocar el canvi, caldria actuar en diferents àmbits.

Aspectes generals de política comercial:

- És imprescindible que es regulen a nivell europeu les importacions procedents de països tercers, especialment Marroc i Turquia que impedisquen la competència deslleial amb els productors europeus.
- Increment tant en qualitat com en rigorositat del controls en frontera per impedir la presència de residus de MMAA prohibides en la UE.
- S'ha d'apostar decididament per una política comercial per incrementar les importacions, obrint nous mercats i recuperant aquells que no deuríem d'haver perdut mai.

Aspectes concrets:

- S'ha d'apostar, i per això és necessari els recursos públics, per la qualitat. El foment de marques de qualitat que garantisquen, no sols la qualitat organolèptica, sinó que també, la seguretat alimentaria i la traçabilitat del producte.
- S'ha d'apostar decididament pels mercats de proximitat i alternatius als grans super i hipermercats que tendeixen a una globalització del producte
- S'ha d'apostar de manera important per la promoció, entre els consumidors, de la tomaca valenciana, fent que cada vegada siga més apreciada i en conseqüència es revertisca el descens constant del consum de tomaques.
- Ha de continuar apostant-se per l'increment de la tomaca ecològica, donant-li un valor afegit que ha de repercutir en el productor.
- S'ha de modernitzar les explotacions per aconseguir un augment del rendiment per portar-lo, en el cas del País Valencià al rendiment mitjà de l'estat espanyol.